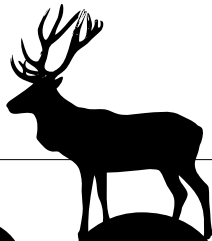

SANSENEs RIKE. Lokket av brølende bukker, brunstige koller og smakfulle kalver har hjortejeger Jertrud Eikås Eide spart en kule til Byrkjelos mest tallrike innbyggere.

TRON- SKIFTE I SKOGEN

En ny konge har inntatt skogen.
Og denne gang følger damene etter.

TEKST SIGURD S. RØNNINGEN FOTO IVAR KVAAL
Byrkjelo

*De e hjortejakt og det e eit fole styr.
Ja då dette der både hesta,
grisa, saude og kyr.
25 liter brennevin på fire mann,
de e hjortejakt, og de e nåke dei kan.*

FRA «HJORTEJAKT», VASSENDGUTANE

GJÆRENDE KUMØKK, BRUNSTIG URIN og blodstenkte kadavre: Sarte sjeler legger sjelden høstferien til Byrkjelo. Eimen er en pikant påminnelse om livets skjeve gang. Hastig unnfangelse, tøylesløse drifter og brutal sorti. Et passende bakteppe for hjortejakten – kraftprøven som herder gutter til menn og forvandler kvinner til nyfrelste drapsmaskiner.

Blant dem Ingvild Ulvik (35), tannlege, tobarnsmor og tungt bevæpnet medlem i jaktlaget Gasellene.

– Da jeg ble mor, fryktet jeg at hjortejakten skulle oppleves annerledes. Bli litt for brutal. Men jeg er akkurat like giret. Jeg skyter så sant jeg får sjansen.

HELT VILT. Aldri har mer storvilt ruslet rundt i norske skoger, aldri har de levd farligere.

Denne høsten kjemper 100.000 storviltjegere om å komme på skuddhold av en halv million rådyr, hjort og elg. Solid rekord alt sammen – men den virkelige bomben sprang ifjor. Da kruttrøyken la seg etter endt jakt, lå for første gang flere hjort enn elg igjen

på slagmarken. Skogens suverene konge var tvunget til å abdisere, etter at hjorten hadde tredoblet bestanden på få år.

Nå har norske jegere virkelig fått noe å bryne seg på.

RÅDYR HJORT. Skjøre antroposofe og rabiate vikinger deler sjelden tankegods, men når det kommer til hjorten er de skjønt enige: Den firbente er knapt til å bli klok på. Sjefantroposof Rudolf Steiner hevdet hardnakket at kronhjortens blære er en tro kopi av kosmos. Vikingene mente geviret var en åndelig antenne for direkte kontakt med gudene. Siden har hypen avtatt noe, men smygjakt på de aller største trofébukkene holder like fullt stand som den mest eksklusive jakten i norsk utmark. Det er dårlig nytt for den eneste arten i norsk natur som vokser like raskt som hjorten: kvinnelige jegere.

DA DAMEN DRO. Damene i Åsane skytterlag slet med å komme på skuddhold. Årsaken til at storviltet unnsnapp var hverken laber innsats eller ustø skyting.

– Det hjelper fint lite at jenter synes storviltjakt er superspennende, når mannlige jaktlag ikke vil ha dem med, sier Jertrud Eikås Eide.

Sommeren 2005 fant hun løsningen som siden har dannet skole: I brevs form inviterte hun alle lokale

kvinnelige skyttere med på hjortejakt. Kort etter inntok jaktlaget Gasellene vestlandsbygda Byrkjelo med svært alvorlige hensikter. Fem tungt væpnede damer som i seg selv var et langt sjeldnere syn enn hjorten de jaktet på.

– De første døgnene skjedde det lite, minnes Ingvild Ulvik:

– Men da jeg ålet meg opp mot posten den tredje morgenen, hadde flere dyr blitt sett litt lenger oppe på jordet.

Ved en lav steinmur trakk hun pusten. Løftet hodet ulidelig sakte over kanten. Munn og øyne knapt åpne. 50 meter unna beitet tre-fire hjort i skumringen. Så forsvant dyrene bak en busk.

– Helt perfekt. Helt uforstyrret kunne jeg tenke gjennom alle forholdsregler vi hadde lært på jegerkurset.

Da en velvoksen kolle dristet seg ut i åpent lende igjen, lå Ulvik klar med fingeren på avtrekkeren.

– En hjort kan visstnok løpe ganske langt med en kule i kroppen. Denne falt bare rett ned. Så ble den liggende helt stille.

Ulvik også. Med adrenalinet skyllende gjennom kroppen klarte hun ikke å stable seg på bena. Etter gjentatte forsøk klarte resten av jaktlaget til slutt å tyde den innette hviskingen på radioen:

«Eg har skutt en hjort!»

Nå er hjortejeger Ulvik og resten av gasellene tilbake i Byrkjelo. I lommene ligger fire ferske fellings-tillatelser. Men denne gang er det kvinnelige jaktlaget ikke lenger en severdighet.

KVINNELIG KULE. Hver tiende nordmann håndterer jevnlig et gevær. Knapt noe land har en større andel jegere. Men hos den kvinnelige halvdel av befolkningen har det vært langt mellom tomhylsene. Nå roper Norges jeger- og fiskeforbund (NJFF) varsko for det største trendsiftet siden kruttet.

– Jentene kommer som en kule, sier informasjonssjef Espen Farstad.

Gjennom storsatsingen «Opptur – jenter, jakt og fiske» arrangerer NJFF drøyt 200 årlige aktiviteter myntet på kvinnelige medlemmer. For som Farstad sier:

– Jakt er årsaken til at vi i det hele tatt befolket dette landet. Viltet har mett oss i 10.000 år. Da bør vi forhindre at jakten utvikler seg til sosial utmarksgolf for finanseliten.

NJFF er godt på vei. Siden årtusenskiftet har antall jaktende kvinner doblet seg. Hver fjerde nye jeger er av hunkjønn. Men fortsatt gjenstår storviltjakten. Utmarkens indrefilet er en like urokkelig mannsbasasjon som alltid.

– Tradisjoner er vanskelig å endre på, og norske menn har jaktet uavbrutt siden siste istid, sier Farstad: »

DRIFTIGE GASELLER. Jertrud Eikås Eide (f.v.), Ingvild Ulvik, Hilde Sørgard Skjold, Hildegunn Eide og Elisabeth Hole dannet jaktlagt for å komme mannlige fordommer og hjorten til livs.

URKVINNE. Ingvild Ulvik (35) har skutt én hjort og kan knapt nok vente på den neste. Mellom øktene med gevær og kamuflasjestift trekker den ammende tobarnsmoren tilbake til sivilisasjonen for å pumpe seg.

» **EKSTREM FORVANDLING.** Naturen rykker nærmere når jaktlaget Gasellene stiller klare og kamuflerte i skumringstimen. Skytterne i laget er økonom Jertrud Eikås Eide (f.v.), tannlege Ingvild Ulvik og barne- skolelærer Hilde Sørgard Skjold. Renholdsleder Hildegunn Eide rakk aldri å skyte opp til storviltprøven. Sammen med barnehageleder og soppsanker Elisabeth Hole er hun i stedet med som driver for å skremme opp hjorten.

» **BYGDEDYRET.** For en generasjon siden møtte bygdefolket i Byrkjelo opp for å se hver gang det var blitt skutt en hjort. I høst smelter det døgnet rundt i et forsøk på å holde kommunens bestand på 3000 dyr i sjakk.

1

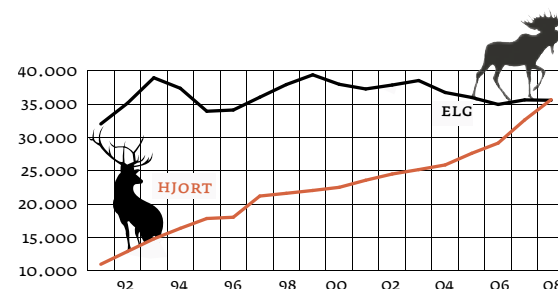

2

» FORT HJORT

HJORTEBESTANDEN har tredoblet seg på under 20 år.

IFJOR BLE det for første gang skutt flere hjort enn elg (snaut 36.000 for begge arter).

STORVILTJAKT

JAKT på rådyr, reinsdyr, hjort og elg.

FJORÅRETS felling av totalt 107.000 storvilt er norgesrekord.

MÅLT i antall jegere dominerer elgjakten (58.000 for elg mot 38.000 for hjort).

» – Organisering av jaktlag, kunnskap om viltets trekkruiter og kjennskap til lokale jaktposter er informasjon som gjerne går i arv fra far til sønn.

– Det er fortsatt få jenter som får rifle i konfirmasjonspresang?

– Akkurat det kan kanskje være et godt tips. Alternativet er å ta saken i egne hender.

ØYNE I NAKKEN. Klokken er ennå ikke passert 04.30, men Jertrud Eikås Eide er forlengst ferdig sminket. Kinnben, hake og panne er holdt i grønt og grått, øredobbene kamuflert i netting. Ganglaget og bekleddningen nesten lydløs. Ingen detalj er for liten når mørkets firbente fyrste skal utfordres. Mens 60.000 elgjegere i disse dager stabber bredbente og brautende ut til bålkos og matauk i grøftekanten, må hjortejegeren underkaste seg spilleregler på grensen til askese. Mens elgen har dominert norske bygder, middagsbord og ekteskap siden norrøn tid, har hjorten kommet som en kule de siste 30 årene. Jertrud Eikås Eide gir nykommeren en varm velkomst.

– Jeg kommer aldri til å glemme den første hjorten. For et kick!

En søvnløs natt for to år siden tumlet hun alene ut i grålysningen. Fant posten og duppet av flere ganger. Så ruslet tre-fire dyr ut på en myr 70 meter foran henne.

– Jeg kunne sikkert skutt bukken også, den ble bare stående og virre da skuddet gikk. Men da jeg så kollen falle om kull, ble jeg bare så ekstremt glad. Jeg hoppet og danset over myren mens jeg veivet med geværet og jublet vilt.

Nå huser bekmørket over Byrkjelo nye dyr, nye drømmer. På vei til posten høyt oppe i en li må Eikås Eide ha hjelp av en lyssvak lommelykt. Hjorten holder seg med en kronglete hjemmebane.

– Se! Dyr!

Det svake lyset reflekteres i to hvite prikker. Så to til. Hjorteøyne. Sannsynligvis en kolle med kalv. På vei til fjells etter å ha vært i dalen for å gjøre seg fete. Med grålysningen en knapp time unna er fortsatt beiting i dalbunnen russisk rulett for ettertraktet storvilt. For jegerne haster det nå med å snike seg i skjul før hjorten for alvor slår på radaren.

»

HJORTEJEGEREN

Huskelisten er lang når skogens mest lettskremte storvilt skal felles.

**KAMUFLASJE-
NETTING OG
ANSIKTSSTIFT.**
Skjuler fiffe frisyre
og bleke ansikter.

**ELEKTRONISK
HØRSELVERN.**
Kombineres med
radioen. Grei for-
sikring mot tinnitus.

**INNHALDSRIK
RYGGSEKK.** Våpenkort,
storviltprøve, reserve-
patroner, sitteunder-
lag, tau for slep av vilt og
gummihansker til slak-
ting. Avslått mobil.

**LYSFØLSOM HÅND-
KIKKERT.** Verktøy
til sondering av terrenget
for å oppdage vilt på
avstand. Kostbart,
men svært arbeids-
besparende.

**LYSFØLSOMT KIK-
KERTSIKTE.** Hjort flest
felles i skumringstimen,
og gjerne på distanse.

**JAKTRADIO MED
ØREPROPP.** Tar inn
beskjeder fra driverne
og kringkaster jubelen
når skuddet sitter.

**HANSKER
MED LØS SKYTE-
FINGER.** Kamouflerer
skjelvne hender.

**YTTERBEKLEDNING
I MYKT STOFF.**
Bråkete Gore-Tex
skremmer hjorten.

JAKTKNIV.
Til flåing, slakting
og partering.

KRAFTIGE LUNGER.
Det kreves seig motor
for å forsere vestlands-
terreng.

**ELEKTRIKER-
STRIPS.** Forsegler
spiserør og endetarm
ved slakting.

**RIFLE MED LYD-
DEMPER.** Geværet
feller viltet, lyddemperen
forebygger øresus.

**FJELLSTØVLER MED
FRIKSJONSSÅLE OG
ANKELSTØTTE.** Nød-
hjelp for tobente rovdyr.

HJORTEJAKT

HJORTEN er svært sky og særlig utbredt på Vestlandet.

BØJAKT foregår fra etablerte poster i grålysningen og i skumringen.

DRIVJAKTEN er en organisert manngard for å skremme opp dyr mot postskytttere.

PÅ SNIKJAKT går jegeren alene, gjerne etter brølede kronhjort.

STOR kronhjort regnes som det mest eksklusive troféviltet i Norge.

BREIM JAKT, FISKE OG FRILUFTSLIV

TILRETTELEgger av kommersiell hjortejakt i en av landets tetteste hjortebestander.

FELLESJAKT med lag, gjestejakt for enkeltjegere eller guidet troféjakt på brølede storbuk.

PRISER fra 700 kroner per jeger per døgn (i jaktlag med kvote på tre dyr. Inkluderer overnatting).

www.hjortejakt.com

❶ **KJØTTDEIG.** Om trent all hjort som skytes i Norge havner på lokale jegeres bord. I noen tilfelle resulterer det i svært eksklusiv kjøttdeig.

❷ **DØGNÅPENT.** I høstmånedene slukkes lyset sent og tenes tidlig på småbruket Teita. Hjortejakt er best i grålysningen og skumringstimen.

» Litt lengre ned i lien er barneskolelærer Hilde Sørgard Skjold (49) forlengst på plass.

BILL. MRK: HJORT. – På skytebanen slenger mannlige jegere i vei kun de skuddene de trenger for å bestå storviltprøven, deretter ser vi dem aldri. Jenter blir værende og terpe detaljer, sier Sørgard Skjold:

– Det er min tur til å felle hjort denne gang. Jeg kjenner det på meg.

Knut Ove Førde (46) nikker anerkjennende. Nordfjordingen har 236 hjorteliv på samvittigheten. Nå vil han dele godene. Gjennom selskapet Breim Jakt, Fiske og Friluftsliv selger han 45 fellingstillatelser årlig. Jaktterrenget på 20.000 mål er blant landets ypperste. Kvinnelige jegere prioriteres.

– En kamerat hevder at tilbudet er tidenes kontaktannonse, men jeg er faktisk overbevist: Alle tjener på å få flere jenter på hjortejakt.

– Fordi?

– Kvinner treffer ofte bedre enn menn på skytebanen. I skogen er de tålmodige og utholdende. Dessuten evner de å glede seg over naturopplevelser, og har gjerne mer fokus på jaktfellesskap og mindre på felling.

Mon det. Fremme på posten et par kilometer utenfor Byrkjelo enser Hilde Sørgard Skjold knapt nok jaktfølget. Bak buskene 150 meter unna beiter en hjortekolle. En halvtime går. Så enda en. Til slutt tripper kollen tilbake i skogen nøyaktig samme vei som den kom.

– At det går an, freser Sørgard Skjold.

Vil hjorten virkelig heller ende som lokal kjøttdeig?

BYGDEDYRET. Nær 18 hundre tonn hjort slepes årlig ut av norske skoger. Kjøttverdien alene anslås til 200 millioner kroner ved salg. Men ytterst få kilo når kassaapparatene: Brorparten av viltkjøttet går med til å smøre Bygde-Norges bytteøkonomi. Godbitenes skjebne får slakter og muntrasjonsråd Arne Johan Vereide til å fortvile.

– Altså... det finnes ikke et dyr i norsk fauna som er i nærheten av hjorten. Viltsmaken er helt eksepsjonell. Kjøttet mørt, fettfritt og velsmakende, en unik råvare. Og likevel får jeg hver høst beskjed om å kverne opp hele dyr til kjøttdeig. Se det for deg! Indrefilet, ytrefilet og resten av godbitene – hakket opp og stekt ihjel som kjøttdeig!

I medfølelse med de tilreisende gasellene har han nå tatt geværet i egne hender. Resultatløs posteringsjakt morgen og kveld har fått veiviser Knut Førde til å trekke et velbrukt ess ut av ermet: drivjakt. Enkelt beskrevet dreier det seg om å gå manngard for å skremme hjorten i retning utposterte jegere. Ikke så helt ulikt elgjakt.

STRITT VILT. Vantro vi-
kinger mistenkte hjorten for
å kommunisere med gudene
gjennom geviret. Etter tre da-
gers bomtur vet slitne gaseller
ikke lenger hva de skal tro.

Det finnes ikke et dyr i norsk fauna som er i nærheten av hjorten. **Viltsmaken er helt eksepsjonell. Kjøttet mørt, fettfritt og velsmakende, en unik råvare**

ARNE JOHAN VEREIDE *slakter*

» – Ha! Elgen er jo rene husdyret. En stor, treg blink blottet for fantasi, freser slakter Vereide. Så mykner blikket. – Hjorten er ekstrem. Den sanser hver bevegelse, skvetter for den minste lyd og tar seg frem uansett hindring. Se dere rundt, dette er jo jaktterreng for markmus og lemmen!

PÅ HJORTEBANE. Ferske hjortespor tråkket tett som hagl. Naturens mosaikk kilt inn mellom steinblokker og røtter. Så er det fortsatt håp. En kilometer ut i dalen er tre innbitte gaseller gått i ett med terrenget. Selv om en hjort skulle bli skremt opp i de kvinnelige jegernes retning, må de sitte urørlige.

– Et blunk med øyenvippen, og hjorten ser dere. Vent til dyret løper bak en stein eller i et søkk før dere hver geværet, instruerer Knut Førde.

Først når hjorten dukker frem igjen i åpent terreng, er det jegerens tur til å gripe regien. Med et brøl.

– Lyden får hjorten til å bråstanse. Da trekker dere av.

Så er drevet i gang. Radiosamband for å holde manngarden samlet. Oransje signalvester for å gi en illusjon av trygghet. Hender til å gå med. På alle fire, tidvis på to, beveger driverne seg gjennom terrenget. Sviende brennesler og såpeglatte rotvelt avleder tankene fra skvetne jegere og skarpe våpen et sted der fremme. Hele tiden skimtes avtrykket av hjorteklauver. Tett som hagl viser de vei gjennom blokkura. Men så:

– Hallooo! Over her!

En kamuflert kvinnehånd vinker i lyngen, et sukk går gjennom skogen. Drevet er over.

Null dyr. Søren øg. Hvor i all verden har skogens skybert stukket seg vekk?

BOMTUR. Et drønn runger mellom breer og fjell. Var det Jostedalsbreen som kalvet? Gikk startskuddet for nye runder med Byrkjelo Games? Smalt champagnen for nok en vannkraftutbygging? På vei hjem etter helgens siste bomtur vet fem skuffede damer mye bedre: hjort. Felt utenfor deres jaktmarker et sted høyt oppe i motsatt side av dalen.

Men aldri så galt at det ikke er godt for noe: Nå kan gasellene ihvertfall vende hjem til sønner og ekte menn med Jertrud Eikås Eides ord i behold:

– Helt utrolig! Så ekstremt mange spor, men dyrene er rett og slett ikke å finne.

– I så fall ville dere felt dem?

Grågrønn kamuflasje sprekker i et varmt smil:

– Ja. **D2**

sigurd.ronningen.dn.no

Historiske hjortespor

Den misliker oppmerksomhet i skogen, men i kulturlivet dyrkes hjorten som superstjerne.

EN KULE VARMT | GAMMELGREKEREN Actaeon bråstanset. Glemte var jakt og hjort, nå var han målbundet av et langt sjeldnere syn: I skogholtet foran ham badet fruktbarhetsgudinnen Artemis kliss naken. Overrumplet av jomfruens forrykte skjønnhet ble krigshelten Actaeon stående akkurat litt for lenge. I vilt raseri over tyvtitten tryllet Artemis den ubudte jegeren om til en forsvarsløs hjort. Sekunder senere døde Actaeon på dyrisk vis – revet i filler av sine egne bikkjer.

1 «SKYTER DU MEG, SKYTER DU JESUS» KRISTUS HADDE vært død i 700 år da den tyske adelsmannen Hubert begikk kardinalsypen: På selveste himmelfartsdagen snek den jaktgale aristokraten seg til skogs. Snart var han på skuddhold av en praktfull trofèhjort, men idet Hubert hevet armbrøstet, vendte praktbukken seg mot ham. Et glødende krusifiks svevet mellom gevirtakkene, og da kronhjorten åpnet munnen, var det Jesus som talte: «Hubert, om du ikke vender deg til herren og lever et gudfryktig liv, skal du snart falle ned i Helvetes evige mørke!» Hubert tok tegningen, rørte aldri mer armbrøstet og lever fortsatt i beste velgående som St. Hubertus, jegernes skytshelgen.

DEN STORE HJORTEJAKTEN | DA GREVEN av Brandenburg skulle smis i hymens lenker, ble det avholdt topptung maskeradejakt på hjort. Jaktlaget talte to kjemper utkledd som villmenn, fire satyrer og tre nymfer, samt hans fyrstelige høyhet selv utkledd som jaktgudinnen Diana ridende på en hvit hjort. Følget talte videre løvetemmere, skotske sekkepipeblåsere og vaskeekte samer som trakk med seg jaktbikkjer og reinsdyr, engelske blodhunder og et kobbelt villsvin. Opptrinnet bleknet likevel mot prydjakten som ble avholdt i Pfalz hundre år senere. Stivt pyntede adelsmenn tok oppstilling på en flåte utsmykket med ornamenter og lysende figurer midt i en flod. Til elle vill jubel fra 10.000 tilskuere ble så grupper av kronhjort jaget gjennom en prangende portal på toppen elvebredden og gjennom en nyanlagt hage bestående av arabesker og malte statuer. Så snart en vettskremt hjort kastet seg i vannet, ble den gjennomhullet i en voldsom kanonade. I jaktannualene heter det at «kampen opphørte grunnet mangel på kjempende».

I GREVENS TID | «DET EDLESTE og herligste dyr på Skandinaviens vestkyst forsvinner», meldte tyske «Die Woche» i 1902. En slik tragedie kunne en hedersmann som stamgodsbesitter Lewerkhus Lewerkhusen umulig la skje. Snart bordet tyskeren en hjuldamper og la kursen mot Otterøya i Trøndelag. Med på lasset fulgte to tysk-ungarske kronhjorter og fire bedekte koller. Etter 11 dager i åpen sjø sjanglet herre og hjort i land – akkurat i tide til å berge verdens nordligste hjortebestand fra historiebøkene. Så vellykket var kulturutvekslingen at europeiske adelsmenn og kvinner i årene frem til første verdenskrig valfartet til Otterøya for å delta i fornem jakt på «vår europeiske Edelhjort».

2 STERKE SAKER | I 1935 dukket St. Huberts prakhjort brått opp igjen. Nå som varemerke for brennevinsprodusent Jägermeister. Den tungt krydrede urtedrammen ble påstått å kurere alt fra halsbrann til mageonde, og de gode intensjonene ble understreket av følgende deklarasjon på etiketten:

*«Det er jegerens adelsmerke
At han beskytter og dyrker sin sport
Jakt sportslig, som seg høver
og tilbe Skaperen i skaperverket».*

Men lære er en ting, levd liv noe annet. I dag er dekadente hardrockere, troløse motorsyklister og drikkfeldige jegere den fromme Jägermeisterens mest trofaste svirebrødre.

3 SKIVEBOM | «ETT SKUDD», insisterer jaktgale Robert De Niro i filmeposet Hjortejegeren: «En hjort må tas med ett skudd». De Niro rollefigur skal få angre bittert på kommentaren, som indirekte utløser kameratens død i Vietnam. Dypt merket vender De Niro hjem til hjortejakt. Han får en praktbukk på skuddhold, men brenner sitt ene skudd med vilje. Et sted der oppe må St. Hubertus ha nikket gjenkjennende.

SKADESKUTT | SMERTE gjorde Frida Kahlo til kunstner. Seks år gammel ble hun rammet av polio, 18 år gammel ble hun spiddet og nær drept i en bilulykke. Så fulgte spontanaborter og amputasjon. Av de nær femti selvportrettene Kahlo rakk å male er «El pequeño ciervo» (Den lille hjorten) blant de mest ikoniske: Ved å male sitt eget ansikt på en dødelig såret hjort skildrer Kahlo følelsen av å være fanget i en skjør, skadet kropp.

FOTO: LIST COLLECTION/SCANPIX (1), MAST-JÄGERMEISTER AG (2), ZUMA PRESS/SCANPIX (3)